

Josip Stritar

KRITIČNA PISMA

Založba Bird Publisher, 2011

Naslov izvirnika:

Kritična pisma

Josip Stritar

Josip Stritar 1867-68

Copyright © Bird Publisher, 2011

Založba:

Bird Publisher

DP, založništvo, d. o. o., Levčeva ulica 13, 1234 Mengeš

Telefon: +386 (1) 723 78 28

E-pošta: info@bird-publisher.com

www.bird-publisher.com

Urednik: Damjan Plut

Oblikovanje: Grafiza

PDF in e-knjiga narejena: junija 2011

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.09(081)(0.034.2)

82.09Stritar J.(0.034.2)

STRITAR, Josip

Kritična pisma [Elektronski vir] / Josip Stritar. - El. knjiga.

- Mengeš : Bird Publisher, 2011

Način dostopa (URL): <http://www.bird-publisher.com/>

ISBN 978-961-279-133-9 (pdf)

ISBN 978-961-279-134-6 (mobi)

ISBN 978-961-279-135-3 (ePUB)

257253888

Vse pravice pridržane. Nobenega dela te knjige ni dovoljeno reproducirati, prenašati ali uporabljati v izvorniku ali v prevodu v kakršni koli obliki in s katero koli tehniko, elektronsko, mehansko, s fotokopiranjem, snemanjem ali s katerim koli sistemom za shranjevanje, obdelavo in prenos podatkov brez pisnega dovoljenja založbe.

Ta e-knjiga je namenjena vaši osebni uporabi. Ni je dovoljeno prodajati naprej ali podariti drugim osebam.

Če bi želeli to e-knjigo podeliti z drugo osebo, prosimo kupite dodatni izvod te e-knjige vsaki osebi, kateri bi jo radi podarili.

Če berete to knjigo, a je niste kupili ali ni bila kupljena za vašo osebno uporabo, potem bi bilo dobro, da bi si kupili vaš lasten izvod te e-knjige. Zahvaljujemo se vam, ker upoštevate in spoštujete avtorsko delo vseh sodelujočih avtorjev in založbe.

Vsebina

I.....	6
II.....	9
III.....	13
IV.....	16
V.....	19
VI.....	24

I

Da si se tudi ti poprijel pesništva, veseli me v resnici. – Tega veselja mi celo ne kale žalostne prikazni, ki jih vidim oziraje se po našem mladem slovstvu. Tvoja zdrava pamet, tvoje blago srce in tvoje moštvo – lastnosti, ki sem jih že zdavnaj z veseljem spoznal na tebi, a posebno živo mi govoré iz tvojega pisma, – te so mi porok, da ne zaideš na pota, po katerih tavajo do malega vsi naši sedanji pesniki; prepričan sem vsaj, da tebe ne bo, kakor nje, oslepila in omamila nezaslužena hvala.

Da si tako navdušen za pesništvo in za umetnost sploh, kakor mi kaže pismo tvoje, za to te pač ne morem grajati jaz, ki vem iz lastne skušnje, koliko pravega, čistega veselja zajema človek iz tega neusahljivega vira: iz njega se krepi in oživlja hirajočo dušo, da mu je moči prenašati to pusto življenje. Bogu bodi potoženo, da pri nas možje, katerim je izročena mladina, tako slabo spoznavajo to resnico, da tako malo vedó, káko blago moč ima umetnost do človeškega, zlasti do mladega srca; da ona bolje, kakor vse tiste njihove uboge ograje, varuje mladost in ji brani, da ne zagazi v mlake ter si ne oskruni in umaže duše in telesa!

Nekdaj vsaj je bilo tako. Jaz sem v vseh svojih latinskih šolah našel le enega moža, ki je tu pa tam, dejal bi gredoč, nam o tej reči vrgel kako zrno, ki je pa palo v rodovitno zemljo – in še današnji sem mu hvaležen za to!

Pa kaj, saj je zdaj, kakor mi pišeš, ako mogoče, še slabije. Pa o tej reči, dasi je tako imenitna in posebno meni močno pri srcu, nimam namena zdaj govoriti.

Da, dragi moj, umetnost, zlasti poezija, blaži in povzdiguje srce vsakemu, kdor jo uživa s preprosto, čisto dušo; ima pa v sebi še drugo zdravilno, rešilno moč za tistega, kateremu je dano, da jo drugim razodeva.

Pridejo ti časi – če ti niso že – ko ti bo srce kipelo v prsih, da boš mislil, zdaj pa zdaj ti jih mora razdejeti; navdajala ti ga bo zdaj žalost, zdaj radost, zdaj hrepenenje, zdaj obup; bodi ti dano, da ga, ko te misli zadušiti čut, izliješ v pesem – in ozdravljen boš.

Zato ti svetujem po lastni skušnji, vdaj se umetnosti, vdaj se poeziji, saj ona je najlepši dar, ki ga je podaril stvarnik človeku, da mu lepša in daljša življenje! Vadi se in uri, dokler je čas, da ti bo moči, ko bo treba, vsakemu čutilu dati pripravno lepo podobo, tako da ne bo samo tebi, ampak tudi nam v veselje.

Svojih poskušenj pa mi ne pošiljaj še v pregled. Mene človek ne pripravi lahko v večjo sitnost, kakor če mi z ginljivim zaupanjem izroči svoje mlade pesmi v milostljivo presojo. Graja človek nerad, hvaliti pa navadno ni moči!

Pri tebi, seveda, je drugače. Kar sem tvojega videl še do zdaj – dasi je bilo le malo – bilo mi je nekako všeč, vsaj ni bilo táko, kakršno se bere povsod; kazala se mi je v vsem neka izvirna moč, neka krepost, ki človeku dobro dé, tako da sem dejal: Iz tega utegne kaj biti. Ko ne bi bil videl tega, naravnost ti povem, ne bil bi tako na dolgo in široko o tej reči govoril s teboj; saj bi bilo vendar le vse zastoj.

Da pa tvoji želji vendar in morebiti še bolje ustrežem, hočem ti, kakor vem in znam, po priloznosti nekoliko sploh govoriti o tej reči.

Kako naj se skladajo pesmi, to učiti je težko, če ni nemogoče; kako pa naj se ne skladajo, to kazati zdi se mi lahko delo in mislim, da tudi koristno.

Če popotniku ne veš pokazati pravega pota, ustrežeš mu tudi, če ga svariš in mu praviš, katerih potov naj se ogiblje, da ne zaide. Tako mislim tudi jaz tebi kazati, katerih krivih potov, katerih glavnih napak se posebno ogiblji, in sicer v zgledih, ki so ti znani; žal, da imamo toliko takih zgledov! Nikar se ne pohujšuj, če ti tu pa tam razderem kako staro vero; če se ti bo tu pa tam zdelo, da sem v svoji sodbi preoster ali celo krivičen. Ker nisem izmed slovenskih pisateljev ali celo pesnikov, ne bodo se mi mogli podtikati krivi nameni. Meni je poezija resna, sveta stvar – poezija mi je vse – poetje nič! Ker pa mi je poezija sveta stvar, kako bi me včasih ne zgrabila pravična jeza, ko vidim, kako se v njeno svetišče vrivajo krivi duhovniki in preroki, ki se šopirijo in slepe ljudi!

Kaj pa je korenina in vir žalostnega stanja našega pesništva? – saj da je žalostno, tega morda vendar noben odrasel človek ne bo tajil; saj kdor ni popolnoma slep, morda vendar vidi, da po tej poti Slovenci nikdar ne bodo prišli do zaželenega slovstva; – od kod torej to žalostno stanje, če ne ravno od tod, da pri nas v teh rečeh ni nikakršne sodbe!

Kdor zna pri nas le pisati, to je, črke delati, on je slovenski pisatelj; kdor je zveržil toliko in toliko verzov, on je slovenski pesnik, «nadepolni», če je mlad, «slavni», če je že malo starejši. Če je pa zraven še kak učitelj, uradnik ali pa še višjega stanu – *omne tulit punctum!*

Kolikor morem, pridno prebiram slovenske časnike, vendar ne vem se spomniti, da bi se bilo kdaj v njih kaj grajalo ali le ostreje sodilo. Potemtakem so Slovenci srečnejši mimo vsakega drugega izobraženega naroda; nimajo le enega slabega pisatelja; le to se še vpraša, kateri je prvi, ali pa najbolje, vsi so prvi, kakor na ribniškem ženitovanju. *Difficile est satiram nom scribere.*

Povsod, v političnem, moralnem in družinskem življenju se nam pridiguje in prerokuje: Spoznavajte se, poboljšajte se, obrnite se na druga pota! Le v slovstvenem življenju je vse prav. Gorje mu, kdor bi se predrznil tudi tukaj povzdigniti glas – glas vpijočega v puščavi: Bratje, iz te moke ne bo kruha! Postaviti bo treba nanovo kvas! Zarežali se bodo nad njim: Kdo pa si ti in kaj si? Ti nisi zapisan v našo zlato pratiko. Kdo te nam je postavil za sodnika? Le sama nevoščljivost govori iz tebe! Hitro se mora umakniti, da še kaj hujšega ne pride!

Ni čudo, resnica oči kolje; in tako možje, ki govoré resnico, niso bili nikoli posebno po volji ljudem, ne v starem zakonu ne v novem! Vsak si je poiskal pripravnega mesta v slovenskem panteonu, težko je res temu in onemu popustiti svoj sedež ter umakniti se v vežo ali pa celo izpod strehe med nesveto drhal!

Z eno besedo, dragi moj, da ne govorim dalje v prilikah in podobah: treba nam je kritike, kritike na vse strani pravične in ostre; pisanje, ki ne družiti teh dveh lastnosti, ni vredno tega imena. Ali kritike se naši ljudje boje kakor živega ognja. Če le slišijo to strašno ime, izpreleti jih že kurja polt! Kritika, kri, krivica, kriminal in druge take so jim sorodne, grozne besede!

Da se boje kritike in se je branijo kakor sršenov pisatelji, to ni nikakor čudno, vidi se ta naravna prikazen tudi drugod; ali da se ji ustavljajo tudi drugi možje, med njimi tudi taki, ki jim je mar za razvitek in omiko našega naroda, to mi ni hotelo nikoli in noče mi tudi zdaj v glavo! –

Take može pa slišimo govoriti tako (o drugih se ne menimo): Naše slovstvo je še premlado; pri nas je še premalo pisanega; če bodete natanko reševali, kaj ostane? Če bodete ostro sodili, kdo bo obstal? Ta in oni pa se še celo ostraši, tako da nazadnje se bo vse zadušilo in zatrl!

To govorjenje pa se meni zdi ravno tako, kakor ko bi kmet, ki vidi, da je manj namlatil ko sed, dejal: Čakaj, bom pa vse skupaj spravil v žitnico – zrno in pleve, grašico in ljujko, ali pa še